

Институт за јавно здравје
Institute of public health
Instituti i shëndetit publik

Малигни неоплазми како јавно здравствен проблем на современото живеење

Институт за јавно здравје на Република
Македонија

Подготвила; Мр д-р Вјоса Речица

Центар за статистичка обработка на здравствени податоци, публицистика и едукација

Ризик фактори

Ракот произлегува од една единствена клетка. Трансформацијата од нормалните клетки во туморските клетки е повеќестепен процес, обично прогрес од пред-канцерогените лезии на малигни тумори. Овие промени се резултат на интеракцијата помеѓу генетските фактори на едно лице и надворешните агенси, вклучувајќи ги :

- **Физички:** ултравиолетово и нејонизирачкото зрачење
- **хемиски:** азбест, компоненти на чад од тутун, афлатоксини (загадувачи на храна), арсен (загадувач на вода за пиење) и
- **биолошки:** како што се инфекции од одредени вируси, бактерии или паразити
- **Генетски:** возраста, генетска предиспозиција

Ризик фактори

Стареењето е уште еден фундаментален фактор за развој на рак. Инциденцата на ракот драматично се зголемува со **возраста**. Употреба на **тутун**, консумација на **алкохол**, **нездрава исхрана** и **физичка неактивност** се главни ризик фактори за појава на малигните неоплазми во морбидитетот и морталитетот кај населението во светот.

Хронични инфекции од **хепатитис Б вирусот (ХБВ)**, **хепатитис Ц вирусот (ХЦВ)** и некои типови на **хуман папилома вирусот (ХПВ)** се водечки ризик фактори за појава на ракот во земјите со ниски и средни приходи. **Малигна неоплазма на грлото на матката**, која е предизвикана од ХПВ, е водечка причина за смрт од ракот кај жените во земјите со ниски приходи.

Состојба со малигни неоплазми во светот

Според проценките на GLOBOCAN во 2012 година:

- **Ракот е водечка причина за смртност на светско ниво и изнесува 8.2 милиони смртни случаи (околу 14% од сите смртни случаи) во 2012 година**
- **во 2012 година се евидентирани околу 14,1 милиони нови случаи на малигни малигни и 32,6 милиони луѓе дијагностифицирани со рак (со повеќе од 5 години дијагностифицирани со рак)**
- **Малигни неоплазми на белите дробови, желудникот, црниот дроб, дебелото црево и ракот на дојка се најчести причини за смрт секоја година**
- **Околу 30% од смртните случаи од малигни неоплазми се должат на петте водечки ризик фактори: нездраво однесување и нездрава исхрана: покачен индекс на телесна маса, ниско ниво на конзумирано овошје и зеленчук во исхраната, недостиг на физичка активност, пушење, консумација на алкохол итн.**
- **Тутунот е најважниот ризик фактор за појава на рак и причина за 22% на сите смртни случаи од малигни неоплазми и кај 71% од сите смртни случаи од малигна неоплазма на бронх и бели дробови.**

Состојба со малигни неоплазми во светот

Околу 66% од вкупните смртни случаи од малигни неоплазми во 2012 година евидентирани се во земјите со ниски и средни приходи. Според проценките на СЗО се предвидува бројот на смртните случаи од ракот во светот да се зголеми на 13.100.000 до 2030 година

На прво ранг место во светот во 2012 е:

малигна неоплазма на бронх и бели дробови со стапка на инциденца 13,0‰, потоа следува

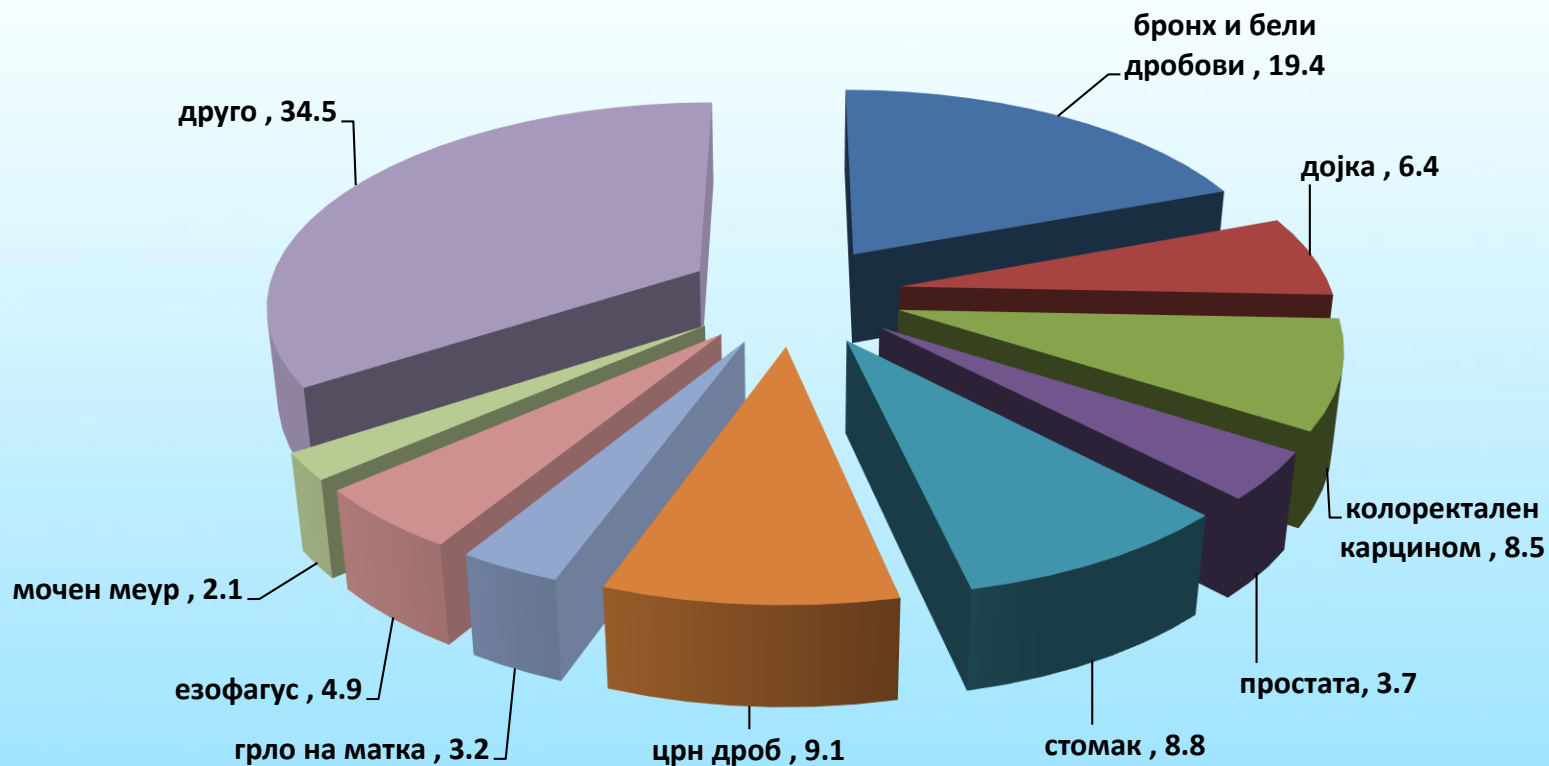
малигна неоплазма на црниот дроб со стапка на инциденца 11,9‰, малигна неоплазма на стомакот со стапка на инциденца 9,7 ‰ итн.

Во вкупниот број на умрени на прво место е **малигна неоплазма на бронх и бели дробови со стапка на морталитет од 19,4%, потоа следува ракот на црниот дроб (9,1‰), на стомакот (8,8) итн.**

Состојба со малигни неоплазми во светот

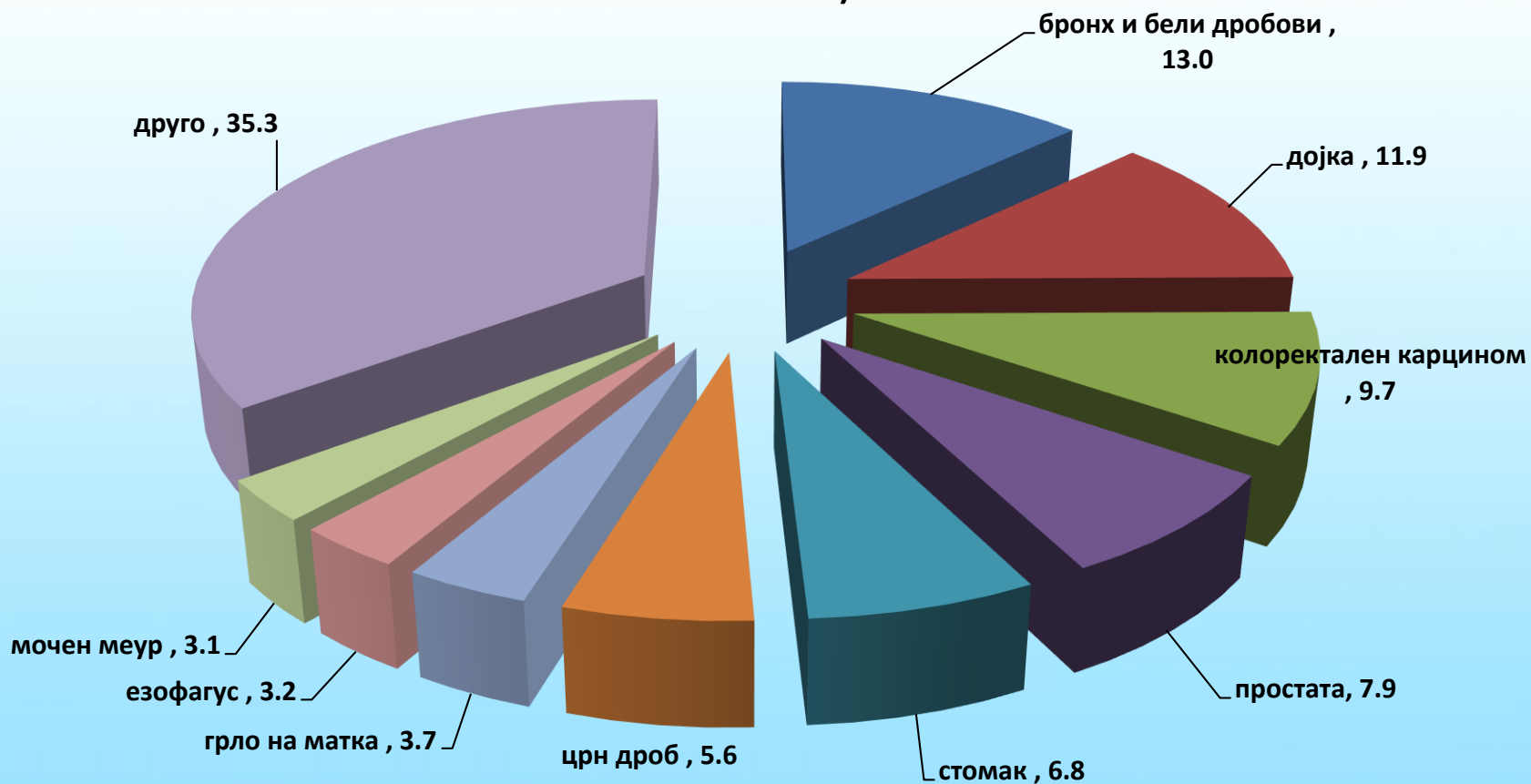
Стандардизирана стапка на морталитет од малигни неоплазми во светот, 2012 година

Состојба со малигни неоплазми во светот

Инциденца на малигни неоплазми во светот 2012 (стапка на 100 000 светско население)

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морбидитет

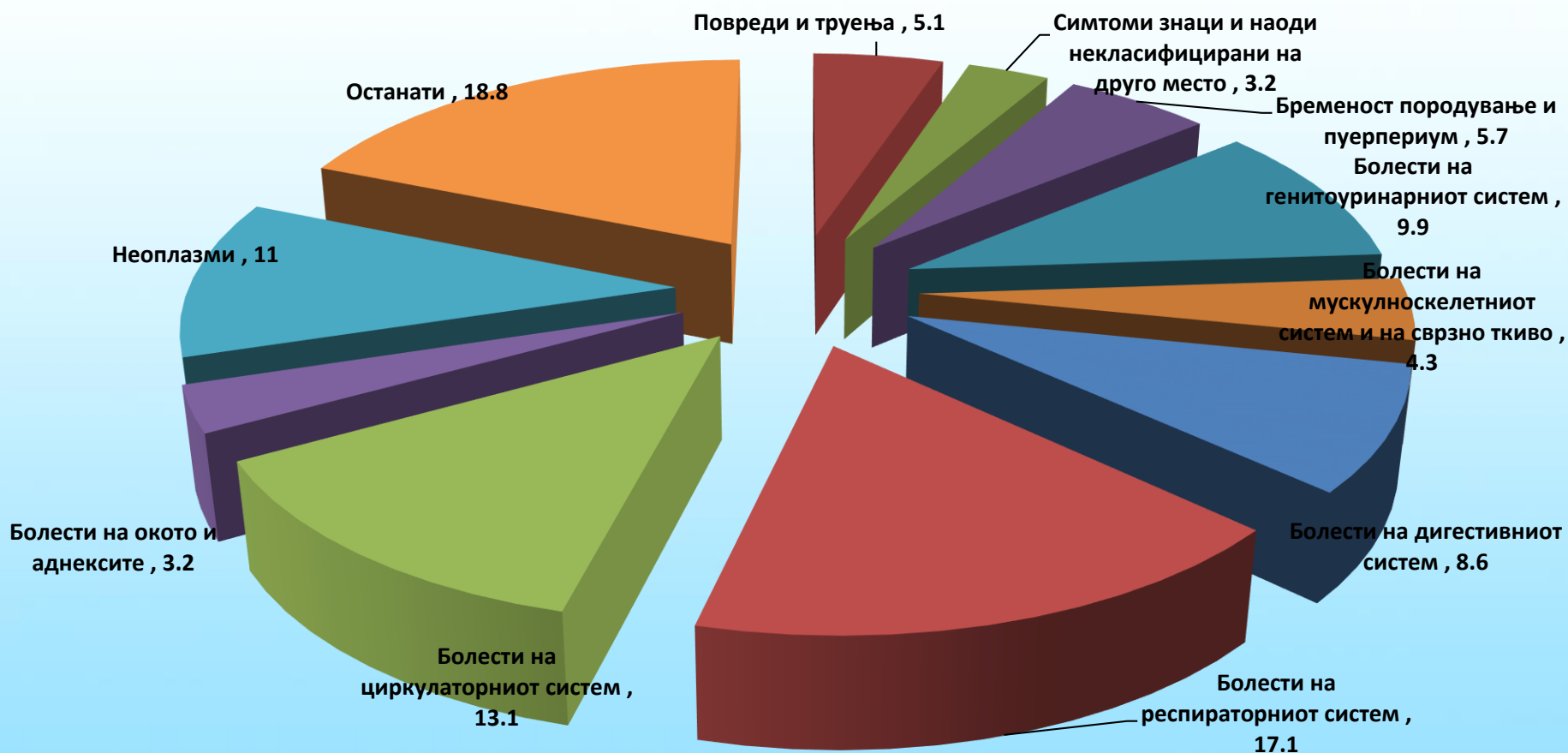
Во структурата на најчести групи на болести лекувани во болничко-стационарната дејност во Република Македонија малигните неоплазми завземаат трето место со 11,0% учество во вкупно лекувани во 2016 година после болестите на респираторниот систем (17,1%) и болестите на циркулаторниот систем (13,1%).

- Во десетгодишниот период, 2007-2016 година, во болничко-стационарна дејност просечно годишно се лекувани 30103 болни од малигни неоплазми, со просечно годишно учество 12,3% на лекуваните од малигни неоплазми во вкупно лекувани лица.
- Во периодот 2014-2016 година во болничко-стационарна дејност просечно годишно се лекувани 28571 болни од малигни неоплазми, со просечно годишно учество 11.2% на лекуваните од малигни неоплазми во вкупно лекувани лица.

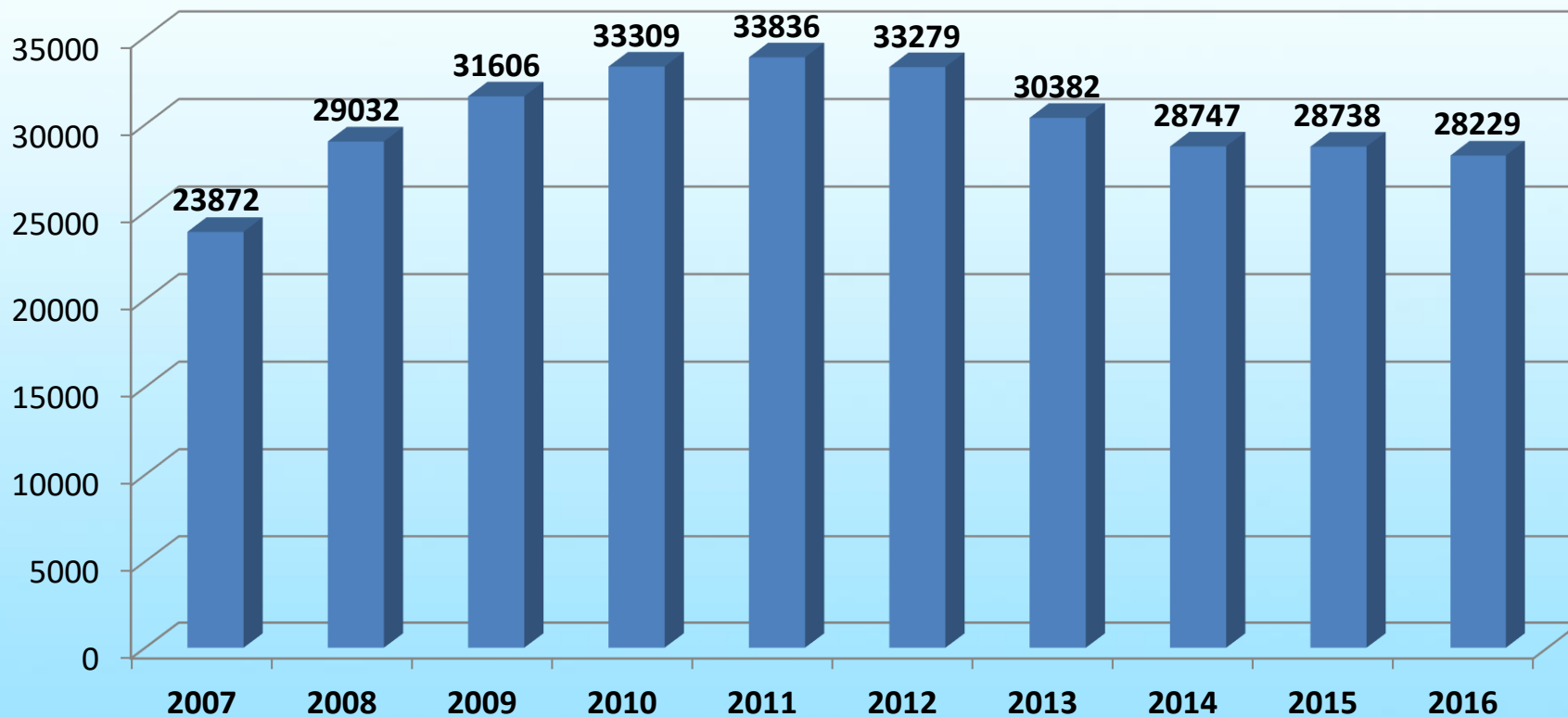
Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морбидитет

Структура на најчести групи на болести во болничка стационарна дејност во Република Македонија во 2016 година

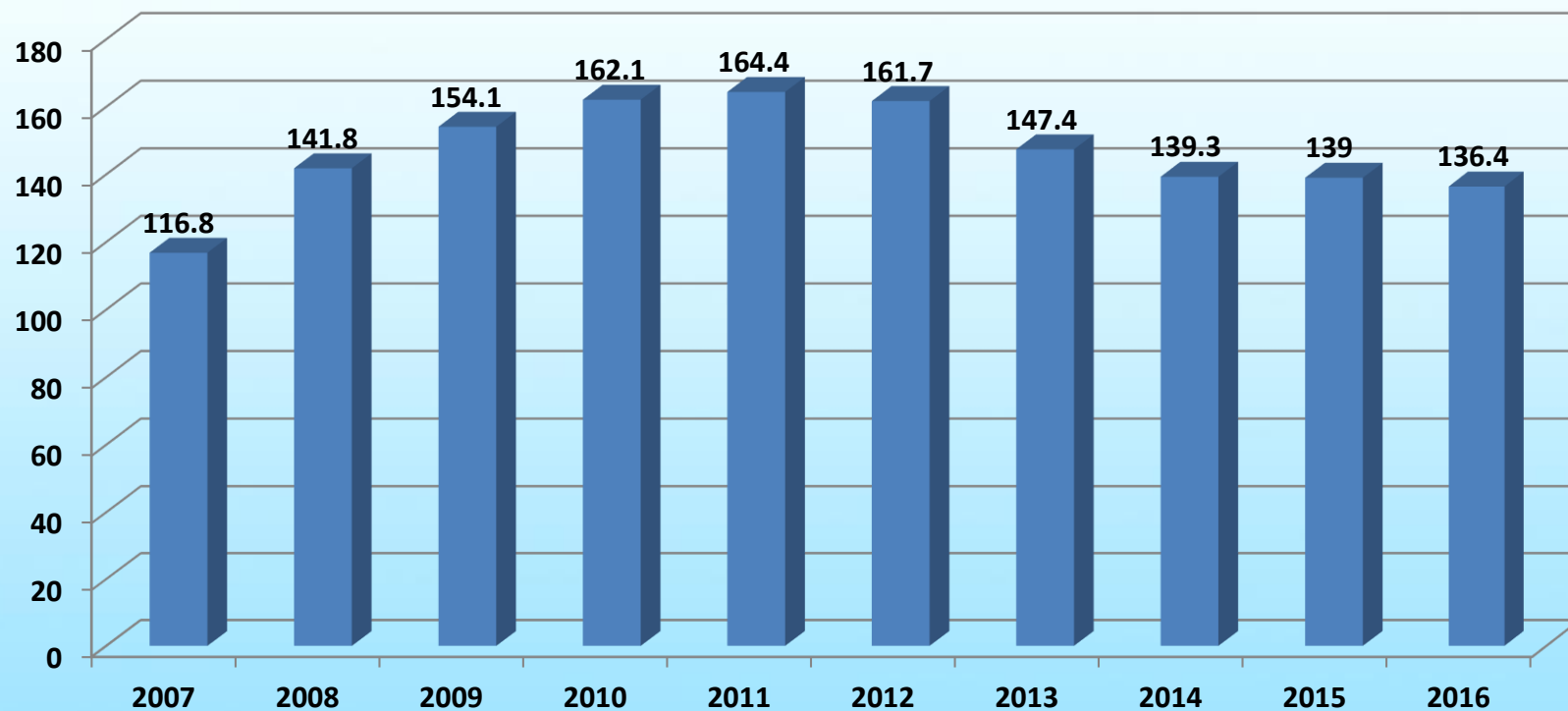
Број на лекувани болни од малигни неоплазми во болничко
стационарна дејност во Република Македонија во период 2007-2016

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морбидитет

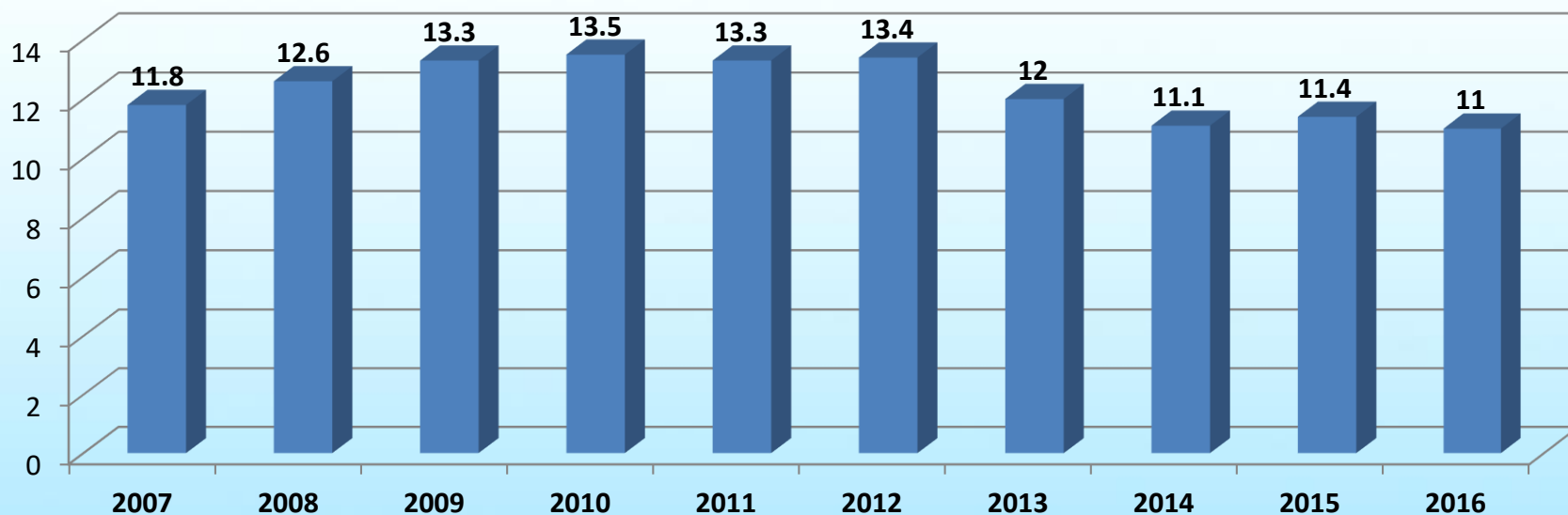
Болнички морбидитет од малигни неоплазми стапка на 10 000 жители Во
Република Македонија за период 2007-2016 година

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морбидитет

Процентуална застапеност на лекувани од малигна неоплазма во вкупно лекувани , во
болничко стационарна дејност во Р. Македонија , 2007-2016

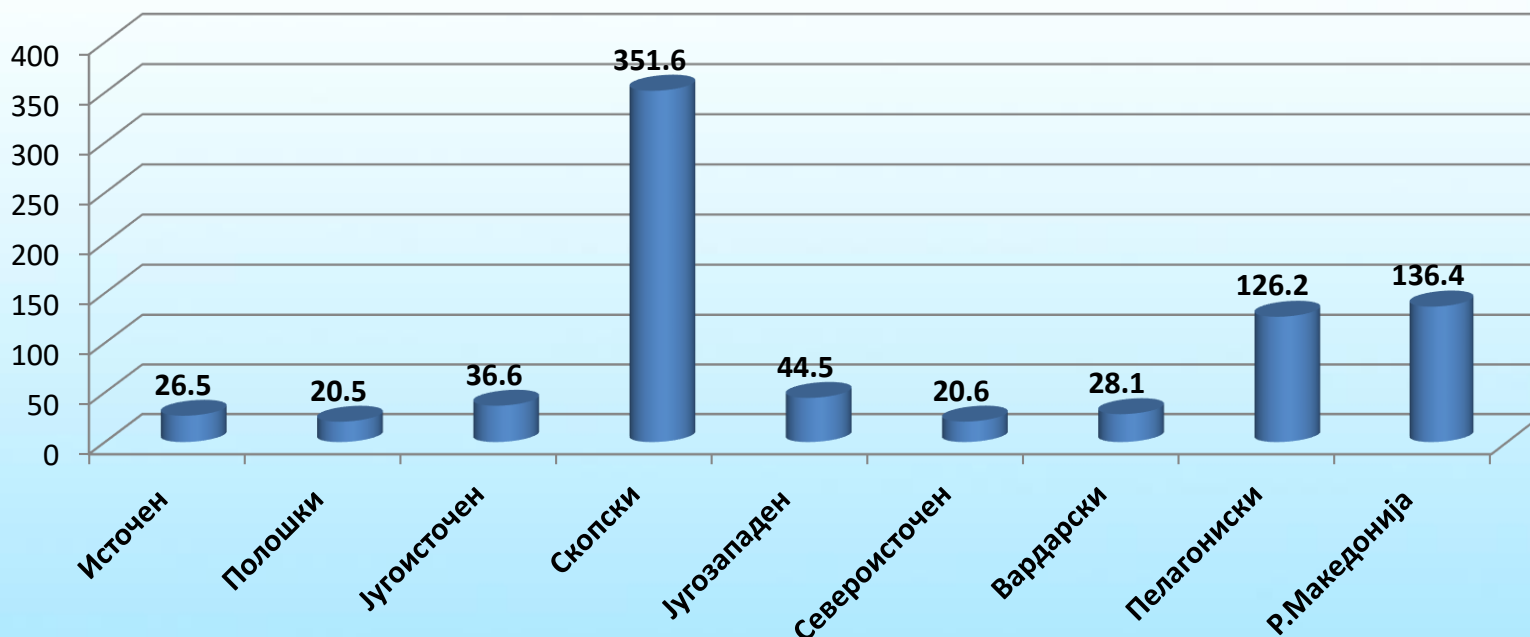

Линијата на трендот на процентуалната застапеност на лекувани од малигни неоплазми во вкупно лекуваните болни во болничко стационарната дејност во Р. Македонија во периодот 2007-2016 година покажува блага тенденција на пораст со намалување во последните две години .

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морбидитет

Болнички морбидитет од неоплазми по статистички региони во Република
Македонија во 2016 година, стапка на 10 000 жители

Територијална дистрибуција на стапките на морбидитетот на 10000 жители кај лекувани болни во болничко-стационарни здравствени установи по статистички региони во Р.Македонија во 2016 година прикажана е на приложениот дијаграм. Највисоки стапки се забележани во скопски и пелагониски регион.

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет

- Малигните неоплазми се втора причина за смрт кај населението во Република Македонија со застапеност 19.0% во структурата на вкупно починати лица, веднаш после болестите на циркулаторниот систем со 53,5% застапеност во 2016 година.
- Во Република Македонија просечно годишно умираат 3882 лица од малигни неоплазми како основна причина за смрт.
- Просечно годишно учество на малигните неоплазми во вкупно умрени лица во анализираниот период изнесува 19,0%.
- Во 2016 година во Република Македонија од малигни неоплазми умреле 3882 лица со стапка на морталитет 187.3 на 100 000 жители. Бројот е зголемен за 13.5% во однос на 2006 година кога се регистрирани 3419 умрени лица со стапка од 167,6 на 100.000 жители. Во анализираниот период 2006-2016 година морталитетот покажува тренд на пораст.

Морталитет според најчести причини за смрт во Република Македонија

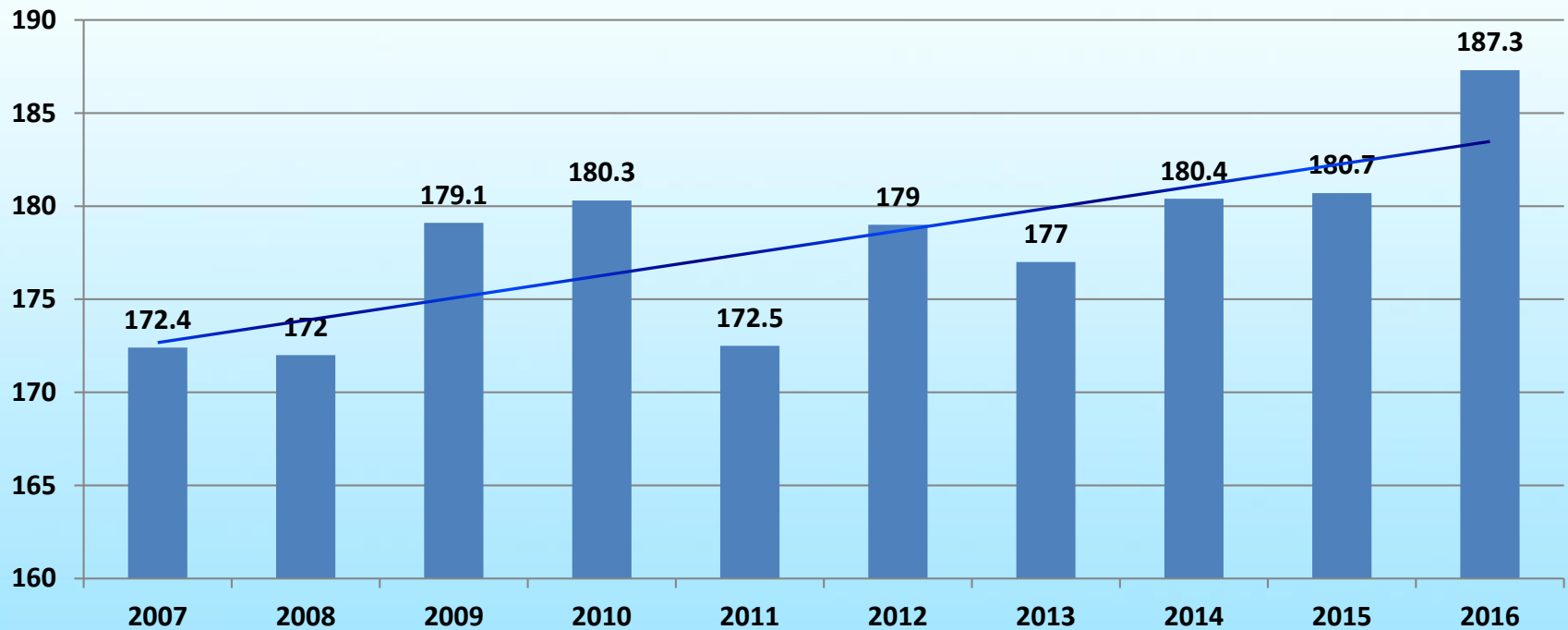
Морталитет на 100000 жители од најчести причини за смрт во Република Македонија
во 2016 година

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет

Морталитет од малигни неоплазми на 100 000 жители во Република Македонија
за период 2006-2016 година

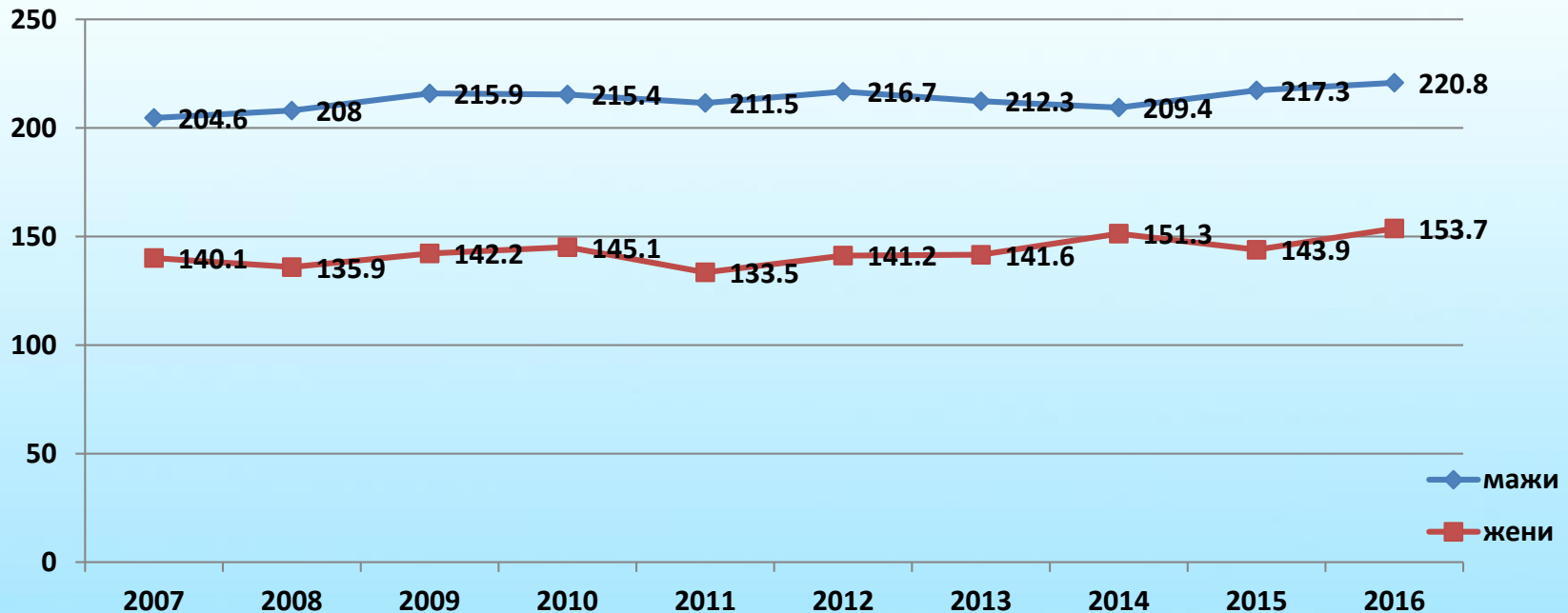

Институт за јавно здравје
Institute of public health
Instituti i shëndetit publik

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет според пол, период 2005-2015

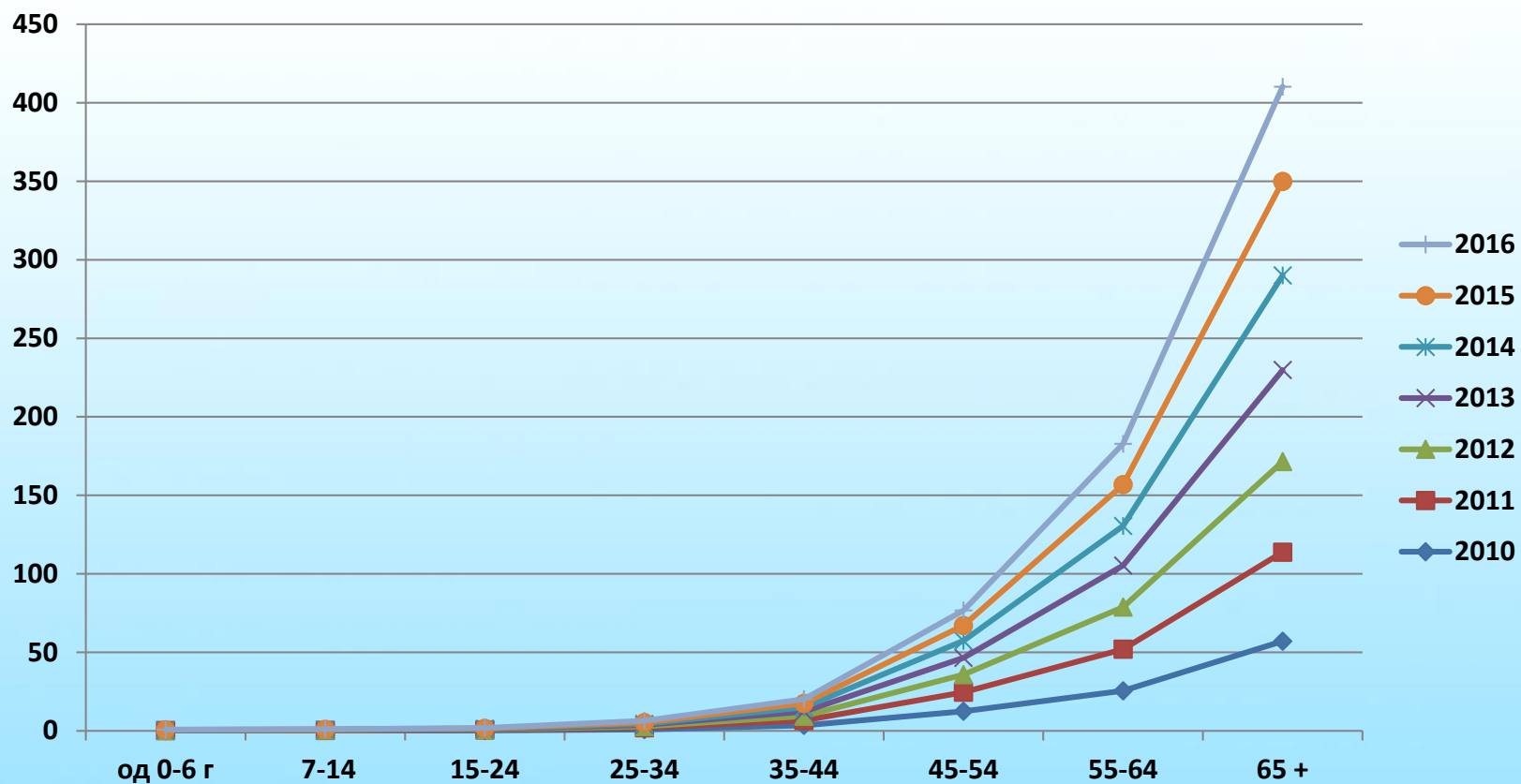
Стапка на морталитет на 100 000 жители од малигни неоплазми според пол во Република Македонија, период 2007-2016

Во дистрибуција по пол бројот на умрени лица од малигни неоплазми од 2007 година до 2016 покажува позитивна развојна тенденција кај двата пола.

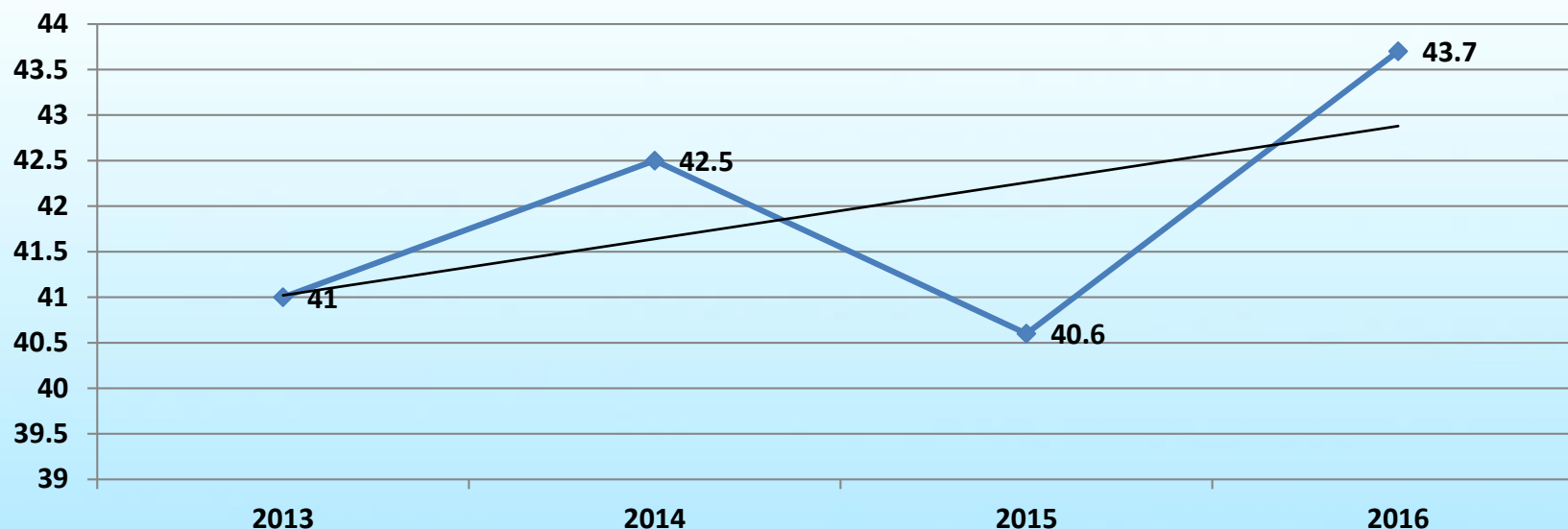
Процент на умрени од малигна неоплазма, според возраст, период 2010-2016

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет според најчести причини за смрт

Морталитет од малигни неоплазми на бронх и бел дроб во Република
Македонија, период 2013-2016, стапка на 100 000 жители

Според анализа на најчести причини за смрт од малигни неоплазми по поединечни дијагнози во периодот 2013-2016 година, најзастапена е малигна неоплазма на бронх и бел дроб со стапка на морталитет од 43,7‰ во 2016 година

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет , мажи

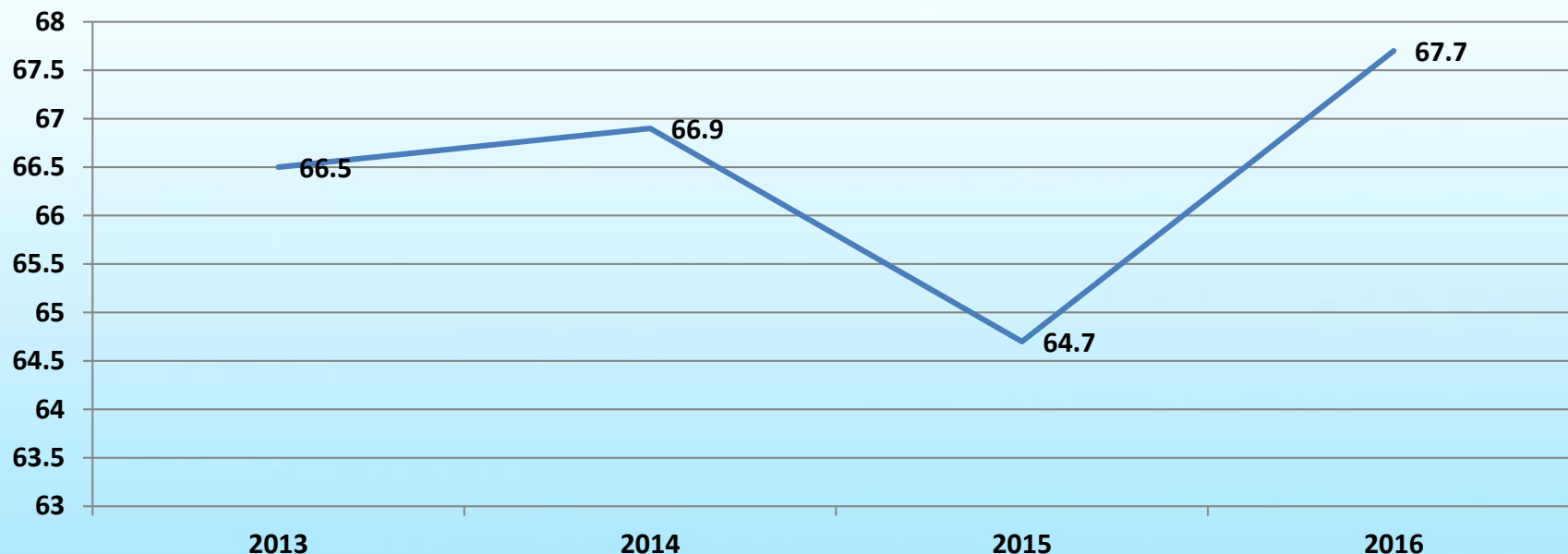
Состојба со малигни неоплазми во Македонија мажи , стапка на
смртност /100 000 население, 2016 година

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет , мажи

Морталитет од малигни неоплазми на бронх и бел дроб кај мажи, во Република
Македонија, период 2013-2016, стапка на 100 000 жители

Во структурата на најчести причини за смрт по поединечни дијагнози, кај машко население прво место завзема малигна неоплазма на бронх и бел дроб со највисока стапка на морталитетот 67,7 умрени мажи на 100.000 жители во 2015 година.

Состојба со малигни неоплазми во Македонија, морталитет жени

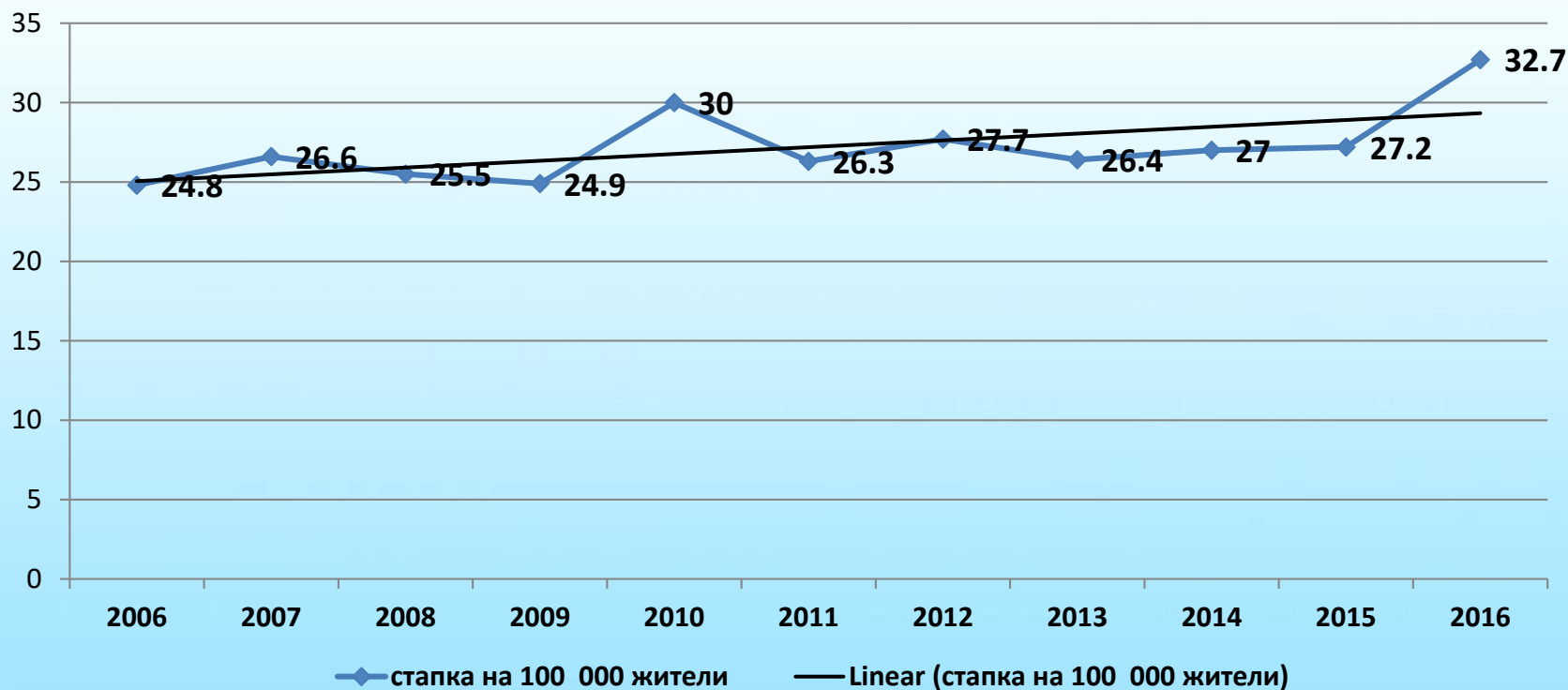
Најчести малигни неоплазми кај жени, според причина за смрт во 2016 година

Кај женскиот пол најчеста причина за смрт е малигна неоплазма на дојка со највисока стапка на морталитетот 32,7‰, На второ место е малигна неоплазма на бронх и бел дроб со стапка на смртност 19,5‰. Потоа следат малигни неоплазми на желудник (11) умрени жени, панкреас (8,4), колон (8,9), ректум (8,9) и др.

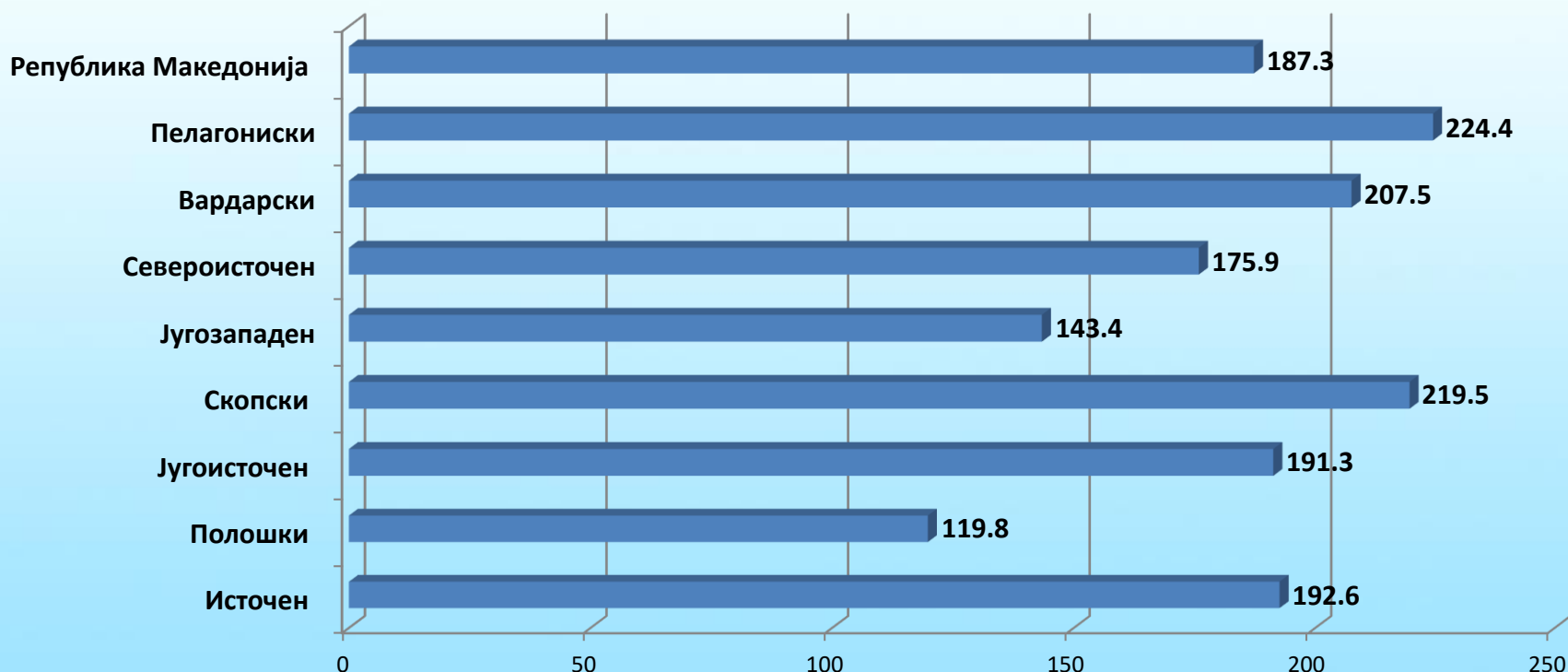

Морталитет на малигна неоплазма од дојка кај жени во Република
Македонија

Морталитет од малигни неоплазми, стапка на 100 000 жители по статистички региони во Република Македонија, во 2016 година

Препораки

Примена и имплементација на превентивни активности :

- Скрининзи, рана детекција,
- Промена на лошите навики кај возрасното население, кои се поврзани со ризикот од овие заболувања (неправилна исхрана, пушење, физичка неактивност, незаштитен сексуален контакт),
- Намалување на другите фактори на ризик,
- Подобрување на евиденција,
- Интегриран здравствем систем на евидентирање,
- Спроведување на промотивни активности итн.
- Поддршка од меѓународните организации за научни истражувања од оваа област и спроведување на превентивните програми